

2. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

DOI: <https://doi.org/10.32838/2523-4803/71-2-2>

УДК 332.1:631

Білокін О.П.

аспірант кафедри маркетингу,
підприємництва і організації виробництва,
Харківський національний аграрний університет імені В.В. Докучаєва

Bilokin Aleksander

Kharkiv National Agrarian University named after V.V. Dokuchayev

ЦЕНТР АГРОКОМПЕТЕНЦІЙ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ АГРАРНИМ СЕКТОРОМ

У статті визначено основні теоретико-методологічні основи щодо формування Центру агрокомпетенцій (ЦА) на інноваційній основі. В основу ЦА запропоновано впровадити найкращу світову практику системи Extension, що допоможе суб'єктам аграрного сектору вдосконалювати методи ведення сільського господарства та технології через навчальні та практичні заходи, цільову передачу ноу-хау. Формування ЦА регіону в контексті кластерного розвитку є основою підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору як регіону, так і країни у цілому. Тут необхідно сконцентруватися на забезпеченні рівних конкурентних умов для всіх суб'єктів аграрного сектору. У межах регіонального ЦА запропоновано організацію агробізнес-інкубаторів, що забезпечать стрімке підвищення рівня інноваційності та стабільності в аграрному секторі економіки. Визначено основні стратегічні перспективи розвитку ЦА регіону.

Ключові слова: Центр агрокомпетенцій, аграрний сектор, управління, стратегування, інновації, розвиток, бізнес-інкубатор.

Постановка проблеми. В умовах формування конкурентоспроможної інноваційної економіки України, у тому числі її аграрного сектору. Аграрний сектор є самостійною галуззю, що сконцентрована на виробництві продукції й формуванні продовольчої безпеки національної економіки держави. Виходячи із сучасного стану, глобальних тенденцій і викликів, аграрний сектор потребує модернізації існуючого комплексу продуктивних сил і виробничих відносин: удосконалення, поліпшення, оновлення, приведення їх у відповідність до нових вимог і норм у напрямі інноваційності. Світовий досвід свідчить про те, що саме кластерний розвиток є запорукою підвищення конкурентоспроможності галузі у майбутньому. Необхідно впроваджувати інноваційні рішення і залучати стейкхолдерів галузі та їх об'єднання із владою, наукою та підприємництвом для визначення чітких векторів розвитку аграрного сектору.

Відповідно до Закону України «Про Стратегію впровадження моделі збалансованого розвитку України до 2030 року» [2], одним із векторів розвитку аграрного сектору є об'єднання. У контексті проведеного дослідження вважаємо, що рушійною силою

у розвитку аграрного сектору має бути створення регіональних центрів агрокомпетенцій (ЦА), що забезпечить потреби виробників аграрного сектору у засобах виробництва, сервісних та інформаційно-консультаційних послугах на регіональному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці формування кластерів в аграрному секторі присвячено праці багатьох науковців: Н. Антонової [5], Г. Бахматової [5], Л. Богатчик [7], М. Бушуєвої [6], М. Войнаренко [7], М. Енріх [9], Х. Кетельса [10], Дж. Лінгвіста [10], К. Маркіної [5], М. Портера [11], О. Солвела [10], В. Тарасенко [8] та ін. Однак уважимо за необхідне дослідити організацію такої форми об'єднань в аграрному секторі, як центр агрокомпетенцій (ЦА), що на інноваційних засадах забезпечить консолідацію зусиль влади, бізнесу та науки для економічного розвитку регіону з метою вирішення соціально-економічних проблем.

Формулювання цілей статті. Теоретико-методологічне обґрунтування теоретичних питань формування регіонального центру агрокомпетенцій на інноваційній основі.

Виклад основного матеріалу. Із метою забезпечення прямого доступу товаровиробників аграрного сектору до результатів науково-технічної та інноваційної діяльності, а також прискореного впровадження передових технологій у виробництво необхідне створення дієвої системи розповсюдження знань. Так, в основу ЦА пропонуємо впровадити найкращу світову практику системи Extension [5], яка існує в багатьох зарубіжних країнах з розвиненим аграрним сектором. Extension – це система, яка допомагає суб'єктам аграрного сектору удосконалювати методи ведення сільського господарства та технології через навчальні та практичні заходи, цільову передачу ноу-хау, тим самим досягаючи підвищення ефективності виробництва і доходів. Також не менш важливим є використання smart-стратегування (research and innovation strategies for smart agricultural (RISA)) [6] під час формування ЦА. RISA характеризує аграрний сектор регіону як сферу його діяльності, що має високий потенціал розвитку і має всі перспективи стати провідною сферою діяльності регіону.

Метою розроблення RISA є концентрація коштів на дослідження і розвиток аграрного сектору регіону, що включає плани, розроблені на регіональному рівні, які визначають пріоритети розвитку регіону у сфері досліджень та інновацій аграрного сектору економіки з метою отримання перспектив розвитку. Суттю концепції RISA є концентрація на розвитку аграрного сектору регіону з використанням стратегічного підходу до розвитку інновацій із метою підвищення інноваційної та інвестиційної привабливості аграрного сектору регіону, що дасть змогу конвертувати їх в економічні та соціальні вигоди для регіону.

Таким чином, головною метою створення ЦА на інноваційних засадах у регіоні є консолідація зусиль влади, бізнесу та науки для економічного розвитку регіону (рис. 1).

Формування ЦА регіону в контексті кластерного розвитку є основою підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору регіону зокрема і країни у цілому. Тут необхідно сконцентруватися на забезпеченні рівних конкурентних умов для всіх суб'єктів аграрного сектору, при цьому забезпечуючи рівні конкурентні умови для всіх підприємств галузі регіону. Так, суб'єкти аграрного сектору матимуть змогу отримувати інформаційно-консультаційні послуги за допомогою проведення навчальних практичних семінарів на базових підприємствах регіону через інформаційно-аналітичний портал і call-центр.

До основних завдань ЦА можна віднести: проведення науково-практичних семінарів на базових підприємствах аграрного сектору; консультування виробників із приводу лізингу та державних компенсацій; консультування висококваліфікованими галузевими експертами; забезпечення постійного доступу до інформації на Інтернет-порталі; консультування з приводу вибору постачальників та ринку збуту; інформування відносно впровадження і використання інноваційних розробок у галузі та ефекту від їх використання й упровадження. Smart-стратегування в межах ЦА регіону дасть змогу накопичити та укріпити МТЗ аграрного сектору для виконання певних завдань і уникнути їх дублювання в різних частинах стратегії.

Створення ЦА є інструментом нівелювання глобальних викликів, що стоять перед регіоном та державою у цілому. Серед таких глобальних викликів можуть бути: демографічний спад та урбанізація, підвищення конкуренції, зростання ролі цифрових технологій та зміщення якісних робочих місць із виробництва та маркетингу в цифрову площину, бажання інвесторів щодо швидкості отримання прибутку від інвестицій і, відповідно, їх небажання інвестувати в галузь тощо.

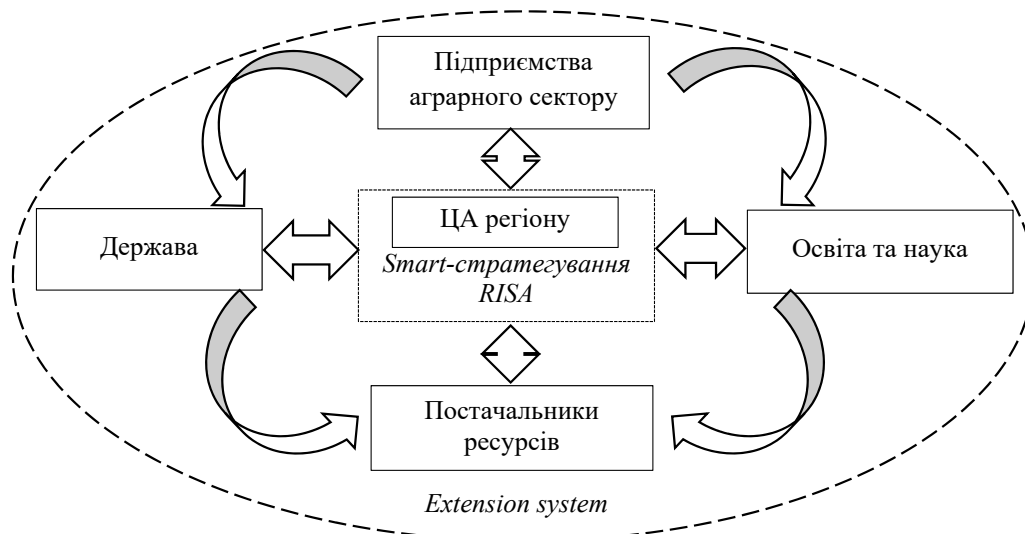

Рис. 1. Парадигма формування регіонального ЦА на інноваційних засадах

Джерело: розроблено автором

Також вважаємо за доцільне в межах регіонального ЦА створення агробізнес-інкубаторів, які є ключовим елементом стратегування в аграрному секторі до стрімкого підвищення рівня інноваційності та стабільності в аграрному секторі економіки регіону і країни у цілому. Створення агробізнес-інкубаторів збільшить економічний потенціал підприємців аграрного сектору і створить умови для самозайнятості в регіоні. Агробізнес-інкубатор стане платформою для суспільно-приватного діалогу, навчання та обміну найкращими практиками в аграрному секторі, збільшить роль місцевого бізнесу з метою сталого економічного розвитку, поліпшить імідж підприємця галузі.

Агробізнес-інкубатор у межах ЦА регіону повинен включати:

- освітні програми, школу сільського підприємця, овочевого та ягідного фермерства, сільського туризму, стартап-школу для молодих підприємців;
- програми підтримки бізнесу – індивідуальний коучинг і групові програми;

– підтримку підприємців у популяризації їхніх товарів і послуг на внутрішніх і зовнішніх ринках;

– забезпечення доступу до механізмів і обладнання, до використання нових технологій, диверсифікації бізнес-ліній (комбінації агротуризму з фермерством і т. д.);

– навчальні тури для підприємців і місцевих органів влади з програмою ознайомлення з типовими структурами;

– заходи для розвитку мережі підприємців аграрного сектору, їх інтеграції в економіку регіону.

Таким чином, у межах ЦА в контексті створення агробізнес-інкубатора також досягається та підсилюється взаємовідлагодженість процесів та узгодження інтересів фермерства, бізнесу, дослідницьких і навчальних інститутів і регіону в цілому. Через механізм бізнес-інкубації великі підприємства аграрного сектору можуть отримувати дохід від використання МТЗ наявних у них ресурсів, підприємства, вищі та НДУ отримують можливість надати своїм фахівцям

Рис. 2. Стратегія формування агробізнес-інкубатора в межах ЦА регіону

Джерело: сформовано автором

умови для завершення досліджень у фермерських господарствах і створення на їхній базі інноваційної продукції (сільгосптехніки, агротехнології, насінневого матеріалу тощо). Злагоджена діяльність у ЦА агробізнес-інкубатору дає змогу малим підприємствам, використовуючи науково-технічний і агропромисловий потенціал регіону, його наукові кадри і МТЗ, прискорити впровадження нових технологій, підвищити конкурентоспроможність продукції аграрного сектору, знизити витрати на проведення НДР. З'являються можливості підвищення професійного рівня кадрів, проведення наукової і технологічної експертизи, отримання консультацій, співпрацюючи з галузевими фахівцями. При цьому місцеве населення та органи влади отримують додаткові робочі місця, нову продукцію, послуги та агротехнології, що забезпечить підвищення престижу регіону, залучення додаткового капіталу, вдосконалення соціальної інфраструктури, стимулювання розвитку в регіоні освіти і науки, різноманітних підтримуючих послуг. Агробізнес-інкубатори ЦА регіону є сполучною ланкою та каталізатором економічного розвитку аграрного сектору (рис. 2). До основних очікуваних результатів від діяльності агробізнес-інкубатора ЦА аграрного сектору регіону можна віднести таке: до 1 тис осіб на рік скористаються послугами інкубатора; понад 350 осіб досягнуть успіху в розвитку місцевого районного бізнесу; понад 2 тис місцевих підприємств приймуть участь в освітніх програмах; ефективність селянських ферм, господарств і місцевих підприємств зросте на 25–30%; асортимент товарів і

послуг підприємств аграрного сектору збільшиться на 30–40 видів; мінімум на 2 тис жителів району області позитивно відбилосся поліпшення умов для сільського підприємництва.

Так, на основі функціонально-структурного підходу ЦА визначає можливості реалізувати безліч функцій у рамках однієї структури, що відрізняється невеликим набором елементів, здатних утворювати різний зв'язок залежно від доступності необхідних елементів і потреби у виконанні певного набору функцій. Тобто основою функціонально-структурної особливості ЦА є як функціональна, так і структурна гнучкість та пристосованість.

Висновки. Таким чином, виявлення можливостей в аграрному секторі і необхідність формування ЦА на інноваційній основі не викликають сумніву, оскільки реалізація такої політики дасть змогу забезпечити підвищення саморозвитку регіону за рахунок зростання обсягів виробництва продукції аграрного сектору, підвищення продуктивності праці в ЦА, а також сприятиме збільшенню обсягів інвестицій до аграрного сектору економіки регіону і країни у цілому. Застосування такого підходу являє собою закономірний етап у процесі сталого розвитку аграрної сфери економіки України. Під час функціонування ЦА на ринку конкурують уже не окремі підприємства, а галузеві комплекси, які скорочують свої витрати завдяки спільній науково-технологічній кооперації. Нині ЦА дає змогу забезпечити більшу гнучкість, адаптивність та мобільність діяльності об'єднання.

Список літератури:

1. Войнаренко М., Богатчик Л. Використання кластерного інструментарію при розробці субрегіональних стратегій підвищення конкурентоспроможності економіки регіонів. *Актуальні проблеми економіки*. 2014. № 8(158). С. 171–182.
2. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2030 року. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF> (дата звернення: 11.02.2021).
3. Стратегія впровадження моделі збалансованого розвитку України до 2030 року. URL: <https://igu.org.ua/sites/default/files.pdf> (дата звернення: 15.02.2021).
4. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів. URL: <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/doccatalog> (дата звернення: 20.02.2021).
5. Тарасенко В. Территориальные кластеры: семь инструментов управления. Москва : Альпина Паблишер, 2015. 201 с.
6. Центр агрокомпетенцій. *Казахстанская сельскохозяйственная газета*. URL: <http://abkaz.kz/centr-agrokompetencii/> (дата звернення: 11.02.2021).
7. Enright M.J. Survey on the Characterization of Regional Clusters: Initial Results. Working Paper, Institute of Economic Policy and Business Strategy : Competitiveness Program, University of Hong Kong. 2017.
8. Porter M.E. Clusters and the new economics of competition. *Harvard Business Review*. 2013. № 96(6). P. 77–90.

References:

1. Voinarenko M., Bohatchyk L. (2014) Vykorystannia klasterneho instrumentarii pry rozrobttsi subrehionalnykh stratehii pidvyshchennia konkurentospromozhnosti ekonomiky rehioniv [The use of cluster tools in the development of subregional strategies to increase the competitiveness of the regional economy]. *Aktualni problemy ekonomiky*, vol. 8 (158), pp. 171–182.
2. Pro zatverdzhennia Derzhavnoi stratehii rehionalnoho rozvytku na period do 2030 roku [On approval of the State Strategy for Regional Development until 2030]. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF> (accessed 11 February 2021).
3. Stratehiia vprovadzhenia modeli zbalansovanoho rozvytku Ukrainy do 2030 roku [Strategy for implementing the model of balanced development of Ukraine until 2030]. Available at: <https://igu.org.ua/sites/default/files.pdf> (accessed 15 February 2021).

4. Stratehiia innovatsiinoho rozvytku Ukrainy na 2010–2020 roky v umovakh hlobalizatsiinykh vyklykiv [Strategy of innovative development of Ukraine for 2010–2020 in the conditions of globalization challenges]. Available at: <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/doccatalog> (accessed 20 February 2021).
5. Tarasenko V. (2015) *Terrytoryalnie klasteri: sem ynstrumentov upravleniya* [Territorial clusters: seven management tools]. Alpyna Pablysher. 201 p.
6. Tsentr ahrokompetentsii. *Kazakhstanskaia selskokhoziaistvennaia hazeta* [Center for agricultural competence. Kazakhstan agricultural newspaper]. Available at: <http://abkaz.kz/centr-agrokompetencii/> (accessed 11 February 2021).
7. Enright M.J. (2017) Survey on the Characterization of Regional Clusters: Initial Results. Working Paper, Institute of Economic Policy and Business Strategy: Competitiveness Program, University of Hong Kong.
8. Porter M.E. (2013) Clusters and the new economics of competition. *Harvard Business Review*, vol. 96(6), pp. 77–90.

ЦЕНТР АГРОКОМПЕТЕНЦИЙ КАК ИННОВАЦИОННЫЙ МЕХАНИЗМ УПРАВЛЕНИЯ АГРАРНЫМ СЕКТОРОМ

В статье определены основные теоретико-методологические основы формирования Центра агрокомпетенций (ЦА) на инновационной основе. В основу ЦА предложено внедрить лучшую мировую практику системы Extension, что позволяет субъектам аграрного сектора совершенствовать методы ведения сельского хозяйства и технологии посредством учебных и практических мероприятий, целевой передачи ноу-хау. Формирование ЦА региона в контексте кластерного развития является основой повышения конкурентоспособности аграрного сектора как региона, так и страны в целом. Здесь необходимо сконцентрироваться на обеспечении равных конкурентных условий для всех субъектов аграрного сектора. В рамках регионального ЦА предложена организация агробизнес-инкубаторов, которые обеспечат стремительное повышение уровня инновационности и стабильности в аграрном секторе экономики. Определены основные стратегические перспективы развития ЦА региона.

Ключевые слова: Центр агрокомпетенций, аграрный сектор, управление, стратегирование, инновации, развитие, бизнес-инкубатор.

CENTER OF AGRICULTURAL COMPETENCIES AS AN INNOVATIVE MECHANISM OF THE AGRICULTURAL SECTOR MANAGEMENT

The article identifies the main theoretical and methodological foundations for the formation of the agricultural competence center (AC) on an innovative basis. It is proposed to introduce the best world practice of the Extension system as a basis, which will enable the subjects of the agricultural sector to improve the methods of agriculture and technology through educational and practical activities, targeted transfer of know-how. The formation of the AC region in the context of cluster development is the basis for increasing the competitiveness of the agrar sector of the region and the country as a whole. It should concentrate on ensuring equal competitive conditions for all actors of the agricultural sector. The main purpose of creating AC on an innovative basis in the region is to consolidate the efforts of government, business and science for economic development of the region, aimed at solving socio-economic problems. Within the framework of the regional AC, the organization of Agribusiness Incubators is proposed, which will provide a rapid increase in the level of innovation and stability in the agricultural sector of the economy. The main strategic prospects for the development of AC have been identified. AC allows for greater flexibility, adaptability and mobility of the association. As a result, the form of cooperation will provide an opportunity to ensure: interaction of scientific and educational institutions, authorities, agribusiness structures and their public organizations to obtain a synergistic effect; reduction of total costs for research and development of innovations with their subsequent commercialization due to high efficiency of production and technological structure; more efficient use of infrastructural and scientific potential of the region; implementation of potentially significant financial and innovation-investment projects; mobilization of disparate investment resources, their accumulation and transformation into productive capital. Proposed the creation of Agribusiness Incubators within the regional AC, which are a key element of strategy in the agricultural sector to rapidly increase the level of innovation and stability in the agricultural sector of the region and the country as a whole. The creation of Agribusiness Incubators will increase the economic potential of entrepreneurs in the agricultural sector and create conditions for self-employment in the region. The agribusiness incubator will be a platform for public-private dialogue, training and exchange of best practices in the agricultural sector. The creation of the proposed AC is a tool for leveling the global challenges facing the region and the state as a whole. Such global challenges may include demographic decline and urbanization, increased competition, the growing role of digital technologies and the shift of quality jobs from production and marketing to the digital plane, investors' willingness to return on investment and, consequently, their unwillingness to invest in the industry.

Key words: Center of agricultural competence, agricultural sector, management, strategizing, innovation, development, business incubator.